

NEVGI ANNE & TIRRI KIRSI (2003). **Hyvää verkko-opetusta etsimässä. Oppimista edistävät ja estävät tekijät verkko-oppimisympäristöissä - opiskelijoiden kokemukset ja opettajien arviot.** [Turku:]Suomen Kasvatustieteellinen Seura.

Tämä kirja-arvio on tehty yhteistyössä kolmen aikuiskasvatustieteen opiskelijan kanssa aikuiskoulutuksen didaktiikan perusteiden -opintojakson yhteydessä. Opiskelijat eivät voineet osallistua opetukseen työesteidensä vuoksi, joten sovimme tällaisesta vaihtoehdoisesta työskentelytavasta. Se on vaatinut heiltä todennäköisesti enemmän aktiivisuutta kuin 12 tunnin luentosarjan seuraaminen. Kaikki opiskelijat ovat hyväksyneet kokoaman arvion ja antaneet nimensä sen julkaisukäyttöön.

Nevgin ja Tirrin kirjoittama ”Hyvää verkko-opetusta etsimässä” on selkeästi tutkimusraportti. Tutkimustehtävänä oli selvittää, mitkä tekijät edistävät ja estävät verkko-oppimista sekä analysoida hyvän verkko-opettajan, verkko-opiskelijan ja verkkokurssin ominaisuuksia. Tutkimusaineisto kerättiin vuosina 1995–2000 Helsingin yliopiston Avoimen yliopiston ja Apajan Internet-palvelun opiskelijoilta. Tiedonhankinnan pääpaino on strukturoidussa kyselylomakkeessa, johon vastasi 412 opiskelijaa ja 27 opettajaa. Aineistoa täydennettiin lomakkeeseen sisältyvin avoimin kysymyksin sekä kahden opiskelijan oppimiselämäkerran narratiivisella tarkastelulla. Ai-

neistoon kuului myös yhdeksän verkko-opettajan SWOT-tyyppisen kehikon avulla tehdyt haastattelut.

Hyvän verkko-opettajan ominaisuudet vastaavat pitkälti niitä tunnuspiirteitä, joita on saatu esiin tutkittaessa hyvän opettajan ominaisuuksia muissa yhteyksissä, siis perinteisessä lähiopetuksessa. Deduktiivisen analyysin lähtökohtana käytettiin Harrisin (1986) käsitystä tehokkaasta opettajasta. Harrisin luokat sopivat yllättävän hyvin myös verkko-opetusympäristöön. Opettajan asiantuntemus ja opetuksen organisointi, erityisesti ajankäytön hallinta, nousivat keskeisimmiksi ominaisuuksiksi. Aineiston analyysin perusteella luokitusta täydennettiin opettajan verkkopedagogisia taitoja koskevalla luokalla, jonka sisältö koski sekä tietotekniikan hallintaa että sen pedagogista soveltamista. 14 opiskelijan ja 8 opettajan mukaan nämä ominaisuudet ovat tärkeitä verkko-opetuksessa.

INNOSTUS PAIKKAA KOULUTUSPUUTTEITA

Verkkoympäristön asettamat erityisvaatimukset eivät näytä toteutuvan niin selkeästi kuin etukäteen voisi olettaa. Toisaalta: useimmat opettajat olivat lähteneet verkko-opetukseen vailla varsinaista koulutusta, oman intonsa ja omaehtoisen opiskelunsa varassa. Osa heistä oli verkko-opetuksen suhteen noviiseja, osa jo useampia kursseja toteuttaneita. Opettajien aiempi, lähiopetuspainotteinen kokemus heijastuu varmas-

ti heidän omin sanoin antamisaan vastauksissa.

HYVÄ OPISKELIJA ON AKTIIVINEN

Hyvä verkko-opiskelija on puolestaan aktiivinen; aktiivisuus yhdistettiin useisiin ominaisuuksiin, kuten tiedonhaluun, omatoimisuuteen ja vuorovai-kuttajana olemiseen. Hän on myös itsenäinen ja sitoutunut kurssiin. Opettajat kokivatkin verkko-opetuksen suurimpana mahdollisuutena ja uhkana opiskelijoiden roolin vaihtelun aktiivisesta passiivisuuteen ja sitoutumisesta motivoitumattomuuteen. Hyvä verkkokurssi on ennen kaikkea selkeä, vuorovai-kutteinen ja monipuolinen. Koska ”verkko poistaa sosiaalisia vihjeitä” (vai luo uusia?), vuorovaikutusta ja erityisesti palautteen antamista jouduttiin sekä tarkastelemaan että osin opettelemaan uudesta näkökulmasta.

Tutkimuksen kvantitatiivinen osa on toteutettu erinomaisesti. Kvalitatiivinen analyysi on asetettu kvantitatiivisen tutkimusotteen palvelukseen. Opettajien ja opiskelijoiden omat ilmaiset näyttävät olevan sitä merkittävämpiä, mitä useammin ne esiintyvät aineistossa; esiintymistiheys määrittää siis tärkeysjärjestyksen. Tämä ei kuitenkaan vastaa kvalitatiivisen tutkimusotteen ideaa, jossa yksikin sisällöllistä variaatiota esiintuva maininta on tärkeä. Luokitus on rakennettu aineistolähtöisesti, mutta koko aineistoa ei kuitenkaan ole saatu mahtumaan muodostettuihin kategorioihin. Tämä tilanne

edellyttäisi luotavan struktuurin työstämistä abstraktiotasoa nostamalla, mutta sen sijaan hajahavainnot on esitetty luettelona. Kvalitatiivisen aineiston käyttö kvantitatiivisen lähestymistavan ehdoilla mahdollistaa näiden tutkimusotteiden yhdistämisen ilman että niiden taustaoletuksia, kuten tiedonkäsitteitä, joudutaan kyseenalaistamaan. Lyhyellä tähtämellä toimiva, mutta laajemmin ajattelun kestävä ratkaisu.

Kvalitatiivisen aineiston analyysia on haluttu syventää käyttämällä sekä deduktiivista että induktiivista tutkimusotetta. Ratkaisu on erinomainen. Kuitenkin analyysijärjestys voisi olla toinen: deduktiivisen analyysin jälkeen lienee tavallista vaikeampaa toteuttaa aidosti aineistolähtöistä analyysia, kun sen sijaan induktiivisen analyysin teko ei välttämättä haittaa samassa määrin deduktiivista tarkastelua. Narratiivinen aineisto ja analyysi elävöittävät tutkimusta, joskin sen lähteenä ovat yksipuolisesti verkko-opinnoissa menestyneet.

Kvalitatiivisen aineiston kokonaisuuteen ja analyysiin on osallistunut kaksi opiskelijaa, joiden nimiä ei mainita. Tekijät itse korostavat diskussio-osassa monipuolisesti hyödynnetyn triangulaation merkitystä tutkimuksen arvon nostajana. Näin voidaan todeta edellä mainituista ongelmista huolimatta: eri tavoin saatuja tuloksia voidaan riistiinvalidoida ja siten lisätä tutkimuksen luotettavuutta.

KÄYTTÖKELPOISTA TIETOA

Tutkimuksen aineisto on osin vanhaa. Verkko-opetuksen tilanne on muuttunut vuodesta 1995, minkä tekijätkin hyvin tiedostavat. Toisaalta osa verkko-opetuksen ongelmista lienee luonteeltaan ajattomia (esimerkiksi vuorovaikutusta koskevat kysymykset) ja ne on nostettu hyvin esiin. Tutkimusta voidaan pitää monipuolisena perusselvityksenä verkko-opetuksen luonteesta ja ehdoista eri tavoin tarkasteltuna.

Tutkimus antaa ajattelemisen aihetta verkko-opiskelijoiden li-

säksi ennen kaikkea opettajille. Koska ainakin tämän tutkimuksen opettajat olivat valtaosaltaan itse kouluttautuneet verkko-opetustehtäviin, reflektion apuvälineitä todella tarvitaan. Tutkimus virittää verkko-opettajaa pohtimaan itsetuntemustaan ja itsearviointiaan sekä koulutuksellista ja ammatillista suuntautumistaan. Tutkijat esittävät jatkotutkimusaiheita hyvin varovasti. Kuitenkin kysymys verkko-opetuksen eettisestä tarkastelusta on erityisen mielenkiintoinen ja tärkeä: ”Myös verkko-opetuksessa, kuten kaikessa kasvatuksessa, joudumme jatkuvasti kysymään kenen ehdoilla opetusta kehitetään ja ketkä saavat siitä suurimman hyödyn” (Nevgi & Tirri 2003, 172).

**Leena Ahteenmäki-
Pelkonen, Anu Kajamaa,
Johanna Koponen ja
Lotta Rehn**

Anu Kajamaa ja Lotta Rehn ovat aikuiskasvatuksen opiskelijoita, VM Johanna Koponen on suorittanut täydentäviä opintoja.